

ACCOUNTING AND TAXATION

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИН

Валентина Панасюк; Інна Мельничук; Наталія Мужевич

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

Резюме. Визначено особливості застосування бухгалтерського обліку в умовах світових кризових явищ, викликаних пандемією, а також під час форс-мажорних обставин унаслідок оголошення воєнного стану за допомогою цифрових технологій. Узагальнено основні перспективи розвитку бухгалтерського обліку в світлі інформаційних технологій та напрямки застосування діджитал-технологій з урахуванням сучасного розвитку економіки, а також розширення ринку бухгалтерських послуг. Діджиталізація обліку дозволяє суб'єктам господарювання оперативно приймати управлінські рішення щодо оптимізації бізнес-процесів, а фахівцям із ведення бухгалтерського обліку чітко та якісно виконувати функціональні завдання щодо складання та подавання фінансової, податкової чи статистичної звітності. Визначено основні пріоритетні завдання розвитку та поєднання цифрових трансформацій у бухгалтерському обліку, а також можливі напрямки розвитку ринку бухгалтерських послуг. Проаналізовано діючу систему відновлення бухгалтерських та податкових документів у разі їх втрати при настанні форс-мажорних обставин. Запропоновано розширити можливості ведення бухгалтерського обліку із застосуванням цифрових технологій для уникнення помилок при складанні податкової та фінансової звітності із використанням «хмарних технологій». За допомогою «хмарних технологій» запропоновано привести систему реєстрації суб'єктів господарювання до єдиного підходу із використання офіційної електронної пошти, яка залишається незмінною упродовж усієї діяльності суб'єкта господарювання. Визначено, що система бухгалтерського обліку як інструмент управління тісно пов'язаний із ефективним управлінням грошовими потоками суб'єкта господарювання та з допомогою цифрових технологій дає змогу взаємодіяти з контролюючими органами без фізичного контакту з його працівниками, що унеможливорює корупційну складову в діяльності державних інституцій. Визначено переваги діджиталізації обліку в сучасних умовах діяльності суб'єкта та швидких економічних змінах в економіці, що дає можливість оперативного управління діяльністю суб'єкта господарювання.

Ключові слова: бухгалтерський облік, адміністрування, оподаткування, форс-мажорні обставини, діджиталізація.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.051

Отримано 19.11.2022

UDC 657

ACCOUNTING DIGITAL TRANSFORMATION IN THE TERMS OF THE FORCE MAJEURE CIRCUMSTANCES

Valentyna Panasyuk; Inna Melnychuk; Nataliia Muzhevych

Western Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Summary. The study determines the peculiarities of the application of accounting in the conditions of global crisis phenomena caused by the pandemic, as well as during force majeure circumstances as a

result of the declaration of martial law with the help of digital technologies. Determines the main prospects for the development of accounting in the light of information technologies and directions of using a digital technologies, taking into account the modern development of the economy, as well as the expansion of the accounting services market. Digitization of accounting allows business entities to quickly make management decisions regarding the optimization of business processes, and accounting specialists to clearly and efficiently perform functional tasks related to the preparation and submission of financial, tax or statistical reporting. The main priority development tasks and the combination of digital transformations in accounting, as well as possible directions for the development of the accounting services market, have been determined. The current system of restoring accounting and tax documents, in case of their loss due to force majeure circumstances, was analyzed, and it was also proposed to expand the possibilities of accounting with the use of digital technologies to avoid errors in the preparation of tax and financial statements, using «cloud technologies». With the help of «cloud technologies», it is proposed to bring the system of registration of business entities to a unified approach of using official e-mail, which remains unchanged throughout the entire activity of the business entity. It was determined that the accounting system, as a management tool, is closely related to the effective management of cash flows of the economic entity, and with the help of digital technologies, it is possible to interact with the controlling bodies without physical contact with its employees, which makes the corruption component in the activities of state institutions impossible. The article defines the advantages of digitalization of accounting in the modern conditions of the entity's activity and rapid economic changes in the economy, which makes it possible to manage the activities of the economic entity.

Key words: accounting, administration, taxation, force majeure, digitalization.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.051

Received 19.11.2022

Постановка проблеми. Економічні виклики, які виникли в світі у 2020–2022 роках, визначили низку проблем щодо організації господарської діяльності суб'єктів господарювання усіх форм власності й вимагають новітніх підходів до управління господарською діяльністю. Розвиток цифрових технологій та зміна світових економічних процесів посилили кризу сприйняття обліково-економічної інформації та системи управління господарською діяльністю.

Розвиток цифрових технологій дає можливість уникнути кризових явищ в економіці держави й окремо взятого суб'єкта господарювання за допомогою використання сучасних цифрових технологій, модернізації існуючих облікових процесів та їх трансформацію в електронний простір. Розроблення єдиного підходу та єдиної інформаційної платформи для ведення бізнесу й організації бухгалтерського обліку потребує загального розуміння щодо оновлення та приведення до сучасних вимог системи управління діяльністю суб'єкта господарювання, сприйняття потреби в зміні існуючих підходів до облікових процесів та використанні облікової інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основним викликом сьогодення є спрощення організації ведення бухгалтерського та податкового обліку, скорочення паперового документообігу через призму його діджиталізації. Переведення паперових бізнес-процесів у цифрову епоху є предметом вивчення та дослідження багатьох вчених, зокрема: Бразілій Н., Джусов О., Доманський А., Дульська І., Кузнецов А., Смірнов О. розглядають діджиталізацію бухгалтерського обліку як автоматизацію певних господарських операції, а Багацька К., Бурденюк Т., Гусєва О. Ю., Живець А., Кольба Р., Лобода Н., Томша А. розглядають діджиталізацію бухгалтерських послуг як повне перенесення господарських процесів до цифрового простору.

Різноманітність думок і відсутність єдиного підходу в даному напрямку розвитку бухгалтерських послуг в епоху тотальної цифровізації економічних процесів дають поштовх до подальшого дослідження теорії й практики бухгалтерського обліку в цифровому просторі.

Мета статті – дослідити тенденції розвитку бухгалтерського обліку із розширенням та впровадженням новітніх технологій, їх вплив на здійснення

господарської діяльності суб'єктами господарювання, визначення перспектив ведення бухгалтерського обліку з допомогою сучасних засобів електронної техніки в умовах форс-мажорних обставинах.

Постановка завдання. З метою досягнення визначеної мети доцільно визначити відповідні завдання, зокрема: визначити напрямки теоретичного розвитку бухгалтерського обліку та його практичного застосування із використанням цифрових технологій, обґрунтувати необхідність діджиталізації існуючої системи бухгалтерського обліку.

Викладення основного матеріалу. Виклики, які спіткали світ протягом 2020–2022 років, значною мірою вплинули на економічні процеси, які відбуваються і в Україні. Зміни у господарсько-економічних зв'язках підприємств, логістичних напрямках постачання сировини та товарів у сучасних умовах господарювання, які викликані спочатку світовою пандемією covid-19 у 2020–2021 роках, а у 2022 – введенням відповідно до Указу Президента України 24 лютого 2022 № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [1], правового режиму воєнного стану в Україні спонукають до пошуку новітніх підходів до організації діяльності суб'єкта господарської діяльності в умовах воєнного стану.

Введення правового режиму воєнного стану в Україні внесло свої корективи відносно діяльності значної частини суб'єктів господарювання, як юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців або самозайнятих осіб, зареєстрованих в Україні.

Рисунок 1. Кількість діючих суб'єктів господарювання у 2010–2021 роках [2]

Швидка зміна економічних реалій пов'язана не тільки з діючим воєнним станом, а й зі змінами законодавства в порядку адміністрування податків та зборів, їх нарахування та оподаткування, що вимагають новітніх підходів до ведення бухгалтерського обліку господарських операцій, які провадяться суб'єктами господарювання незалежно від форм власності.

Вторгнення російських військ на територію України у 2022 році спричинило окупацію частини її території, що негативно відобразилося на економіці України як у цілому, так і окремо взятих суб'єктів господарювання. Значна частина суб'єктів господарювання, яка опинилася на окупованих територіях, а також ті суб'єкти, що постраждали унаслідок обстрілів з боку агресора втратили можливість ведення бізнесу, що, у свою чергу, потягнуло порушення налагоджених логістичних зв'язків із реалізації та постачання сировини й товарів. Унаслідок порушення таких логістичних зв'язків страждають не тільки ті суб'єкти господарювання, які опинилися на окупованих територіях, а й ті, що мали з ними стійкі економічні зв'язки й знаходяться на підконтрольній Україні території.

Порушення логістичних зв'язків між суб'єктами господарювання спричинило не тільки зрив постачання сировини, матеріалів, товарів, а порушило рух бухгалтерських документів між такими суб'єктами, зокрема податкових накладних, видаткових накладних тощо, що у подальшому відображається на питанні оподаткування та підтвердження контролюючому органу проведених операцій.

На нашу думку, уникненню такої ситуації має сприяти поширення діджиталізації облікових процесів, її розширення не тільки в умовах форс-мажорних обставин, а й у звичайний час, що дасть змогу спростити ведення бухгалтерського обліку в усіх сферах діяльності.

Розвиток такого цифрового напрямку в бухгалтерському обліку дасть змогу уникнути порушення основних його принципів, зокрема: періодичності, безперервності, повного висвітлення, нарахування та відповідності доходів і витрат.

Сьогоднішнім трендом у розвитку цифрових відносин є портал електронного сервісу «Дія», за допомогою чого є можливість за допомогою віддаленого доступу скористатися певним набором послуг й отримати необхідні документи для фізичних осіб чи підприємницької діяльності за допомогою ідентифікації через кваліфікований електронний підпис або BankID [3].

У підкаталозі порталу створено послугу для ведення бізнесу «Дія для бізнесу», за допомогою якого можна здійснювати віддалену операцію із відкриття або закриття діяльності фізичної особи підприємця, обрати систему оподаткування, зареєструватися платником ПДВ тощо.

Поряд із цим в органах податкової служби функціонує електронний кабінет платника податків, який дозволяє подати поточну звітність, переглянути попередню, отримати інформацію щодо взаєморозрахунків з бюджетом, зареєструвати податкові накладні й розрахунки коригування, зареєструвати програмні РРО та вести переписку з податковою службою.

Постановою КМУ від 04.08.2021 № 808 затверджено Порядок надання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець». За допомогою комплексної електронної публічної послуги можна буде отримати 24 послуги. Постанова почала діяти з 7 серпня 2021 року через опублікування в «Урядовому кур'єрі» від 07.08.2021 № 152 [4].

Одним із основних напрямків, який може бути впроваджено в діяльність суб'єктів господарювання не тільки в період форс-мажорних обставин, а й у повсякденній

господарській діяльності: використання так званих «хмарних сховищ» у мережі Інтернет та зберігання інформації про проведені господарські операції в онлайн режимі.

Суб'єктам, які ведуть свій бізнес у «білому» полі, це дасть змогу в будь-якій момент «витягнути з хмари» необхідні бухгалтерські документи, які підтверджують проведені операції. Особливо це стосується тих суб'єктів, які здійснюють свою діяльність на єдиному податку третьої групи оподаткування та сільськогосподарським підприємствам, які перебувають у четвертій групі оподаткування, оскільки юридичні особи, які проводять діяльність із застосування податку на додану вартість можуть підтвердити свої операції через податкові накладні, зареєстровані в електронній системі податкової служби. Аналогічно це стосується підтвердження операцій із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій, оскільки вони також є в електронній системі податкової служби.

Ведення бухгалтерського обліку із застосуванням сучасних цифрових технологій можуть сприяти не тільки швидкому відновленню втрачених паперових документів, а й сприятимуть зменшенню фізичних контактів із працівниками податкових органів.

Надання доступу до інформації, яка знаходиться у «хмарному сховищі» на обґрунтований запит контролюючого органу, наприклад при проведенні камеральної чи документальної перевірки, сприятиме уникненню непорозумінь між суб'єктом господарювання та різними контролюючими органами. Зокрема це може бути за наоподаткування чи обліку трудових ресурсів, офіційного працевлаштування та нарахування заробітної плати.

Поряд із цим, система електронного документообігу і змін у звичному документальному порядку ведення бухгалтерського обліку буде мати й певний екологічний вплив на довкілля, оскільки використання електронного документообігу дасть змогу зменшити кількість паперових документів, витрат на їх архівне зберігання та їх подальшу утилізацію.

Переважна більшість юридичних осіб, мають можливість на договірній (договір цивільно-правової відповідальності) або постійній основі (трудовий договір) залучити для організації бухгалтерського обліку професійного бухгалтера, у той час, як фізична особа-підприємець зачасти позбавлений такої можливості й тому, на нашу думку, в рамках програми Президента «Держава у смартфоні» доцільно розробити на допомогу фізичним особам-підприємцям та самозайнятим особам, спеціальні програми, калькулятори та форми фінансової й податкової звітності, які б спрощували ведення обліку та обрахунку отриманих доходів для їх подальшого оподаткування, із автоматичним заповненням залежно від введених показників податкової звітності та передаванням її до податкової служби.

Одним із основних напрямків ведення бізнесу, на нашу думку, є створення кожним суб'єктом господарювання його офіційної електронної пошти, за допомогою якої має проводитися обмін бухгалтерською інформацією між такими суб'єктами та державними органами. Обов'язковою умовою такого обміну інформацією має бути реєстрація поштових скриньок на спеціально розробленому порталі органів влади та її присвоєння при проведенні державної реєстрації діяльності суб'єкта в органах реєстрації з наданням можливості використання зворотного зв'язку, тобто підтвердження кореспондуючими контрагентами отримання направленої бухгалтерського документа. Таке введення електронних скриньок дасть змогу оперативно обмінюватися бухгалтерською, податковою чи іншою офіційною службовою інформацією з підтвердженням її отримання як між суб'єктами господарювання, так і державними органами.

Таке ведення цифрового документообігу дасть змогу уникнути тіньового руху грошових коштів між суб'єктами господарювання, які у подальшому можуть використовуватись як незаконне джерело збагачення або фінансування тероризму.

Підтвердженням достовірності, наявної у «хмарному сховищі» інформації, є накладений електронний цифровий підпис посадової особи підприємства, установи чи організації або фізичної особи, яка таку інформацію надала відповідно до діючого законодавства.

З огляду на наведене, ведення бухгалтерського обліку в цифровому форматі з допомогою засобів діджиталізації бухгалтерського обліку дасть поштовх до розвитку нового виду бухгалтерських послуг – бухгалтерському консалтингу, який не буде прив'язаний до одного місця, а може здійснюватись із віддаленого робочого місця професійним спеціалістом-бухгалтером, що, у свою чергу, також сприятиме дотриманню основних принципів бухгалтерського обліку, які було визначено вище.

Висновки. Організація ведення бухгалтерського обліку в цифровому середовищі за єдиним підходом забезпечить уникнення кризи в діяльності суб'єкта господарювання під час виникнення форс-мажорних обставин, а також полегшить його ведення у звичному робочому режимі. Одним із основних напрямків, який може бути впроваджено в діяльність суб'єктів господарювання, є використання так званих «хмарних сховищ» у мережі Інтернет та зберігання інформації про проведені господарські операції в онлайн режимі. Ведення бухгалтерського обліку із застосуванням сучасних цифрових технологій сприятиме не тільки швидкому відновленню втрачених паперових документів, а й зменшенню фізичних контактів із працівниками контролюючих органів.

Перспективним, є створення кожним суб'єктом господарювання його офіційної електронної пошти, за допомогою якої має проводитись обмін бухгалтерською інформацією між такими суб'єктами та державними органами. Обов'язковою умовою такого обміну інформацією має бути реєстрація поштових скриньок на спеціально розробленому порталі органів влади та її присвоєння при проведенні державної реєстрації діяльності суб'єкта в органах реєстрації із наданням можливості використання зворотного зв'язку, тобто підтвердження кореспондуючими контрагентами отримання направленої бухгалтерського документа.

Conclusions. Organization of accounting in the digital environment using a unified approach will ensure the avoidance of a crisis in the business entity's activities during force majeure circumstances, as well as facilitate its management in the usual working mode. One of the main areas that can be implemented in the activities of business entities is the use of so-called «cloud storage» on the Internet and the storage of information about conducting business transactions online. Accounting using the modern digital technologies will contribute not only to the rapid recovery of lost paper documents, but also to the reduction of physical contacts with employees of regulatory authorities.

It is promising for each business entity to create its official e-mail, which should be used to exchange accounting information between such entities and state bodies. A mandatory condition for such information exchange should be the registration of mailboxes on a specially developed portal of the authorities and its assignment during the state registration of the entity's activity in the registration authorities with the possibility of using feedback, i.e. confirmation by the corresponding counterparties of the receipt of the sent accounting document.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лют. 2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 23.10.2022).

2. Статистичний збірник: Україна у цифрах 2021. Державна служба статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf (дата звернення: 22.10.2022).
3. Найпопулярніші електронні сервіси для підприємців та фізичних осіб. URL: <https://portfel.ua/elektronni-servisi/> (дата звернення: 22.10.2022).
4. Волос Н. Е-підприємець: які послуги та як саме надаватиме система? URL: <https://news.dtki.ua/state/entrepreneurship/71174-e-pidprijemec-yaki-poslugi-ta-yak-same-nadavati-sistema> (дата звернення: 24.10.2022).

References

1. Pro zatverdzhennja Ukazu Prezydenta Ukrainy "Pro vvedennja vojennoho stanu v Ukraini": Zakon Ukrainy vid 24 ljut. 2022 r. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (accessed: 23 October 2022).
2. Statystychnyj zbirnyk: Ukraina u cyfrakh 2021. Derzhavna sluzhba statystyky. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf (accessed: 22 October 2022).
3. Najpopuljarnishi elektronni servisy dlja pidprijemciv ta fizychnykh osib: veb-sajt. URL: <https://portfel.ua/elektronni-servisi/> (accessed: 22 October 2022).
4. Volos N. E-pidprijemecj: jaki poslughy ta jak same nadavatyte systema?: veb-sajt. URL: <https://news.dtki.ua/state/entrepreneurship/71174-e-pidprijemec-yaki-poslugi-ta-yak-same-nadavati-sistema> (accessed: 24 October 2022).